

Viðauki 12. Svör umboðsmanns við fyrirspurn samtakanna Móðurmál um túlkun á Barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna.

1. Hafa börn af erlendum uppruna rétt á að fá móðurmálskennslu í sínu erfðarmáli/heimamáli?

Umboðsmaður barna telur að Barnasáttmállinn feli í sér að leitast skuli við að tryggja börnum kennslu í eigin móðurmáli. Má því til stuðnings benda á ýmis ákvæði sáttmálans.

Samkvæmt 6. gr. sáttmálans er ríkinu skylt eftir fremsta megni að tryggja að börn megi lifa og þroskast. Þetta ákvæði felur meðal annars í sér skylduna til þess að hlúa að alhliða þroska barna, þar á meðal málþroska. Í ljósi þess að rannsóknir hafa sýnt fram á hversu mikil áhrif færni í eigin móðurmáli hefur á málþroska barna telur umboðsmaður barna að þetta ákvæði feli meðal annars í sér skylduna til þess að stuðla að því að börn fái kennslu í eigin móðurmáli

Í 8. gr. Barnasáttmálans kemur meðal annars fram að barn eigi rétt á viðhalda því sem auðkennir það sem einstakling. Þó að móðurmál sé ekki beinlínis nefnt í umræddu ákvæði er ljóst að það fellur þar undir, ásamt til dæmis eigin menningu og trú. Þó að skuldbinding ríkisins samkvæmt þessu ákvæði felist fyrst og fremst í því að svipta barn ekki þessum auðkennum sínum má ætla að það leggi einnig jákvæða skyldu á ríkið til þess að leitast við að auðvelda barni að viðhalda þeim, til dæmis með kennslu í eigin móðurmáli.

Í 29. gr. Barnasáttmálans er fjallað um markmið menntunar. Samkvæmt því ákvæði á menntun barna meðal annars að beinast að því að móta með barni virðingu fyrir menningarlegri arfleifð þess og tungu. Má gera ráð fyrir að kennsla í eigin móðurmáli geti verið mikilvægur þáttur í að tryggja að barn geti viðhaldið og borið virðingu fyrir eigin tungu.

Í 30. gr. Barnasáttmálans er fjallað um rétt barna sem tilheyra minnihlutahópum, en samkvæmt því ákvæði ber ríkinu að virða rétt barna til að njóta eigin menningar og nota eigið tungumál í samfélagi með öðrum í hópnum.

Að lokum má benda á 2. gr. sáttmálans, sem er almenn jafnræðisregla. Í því felst skyldan til þess að tryggja öllum börnum sama rétt, án mismununar af nokkru tagi. Þarf því að tryggja öllum börnum ofangreind réttindi, án tillits til tungu, uppruna, þjóðernis eða annarra aðstæðna. Þá má benda á að samkvæmt 3. gr. Barnasáttmálans skal ávallt hafa hagsmuni barna að leiðarljósi við ákvarðanir sem varða börn.

2. Er brotið gegn réttindum barna ef þau fá ekki ofangreinda móðurmálskennslu?

Umboðsmaður barna telur að ofangreind ákvæði Barnasáttmálans feli í sér að ríkinu sé skylt að leitast við að tryggja móðurmálskennslu fyrir öll börn. Það telst því brot á réttindum barns ef ríki og sveitarfélög gera engar ráðstafanir til þess að tryggja börnum slíka kennslu. Ef um er að ræða tungumál sem fáir tala getur hins vegar verið erfitt að tryggja slíka kennslu, t.d. ef enginn kennari

finnst hér á landi til þess að kenna tungumálið. Við slíkar aðstæður ætti þó að leitast við að gera aðrar ráðstafanir, í samráði við foreldra barns. Ef foreldrar treysta sér ekki til þess að kenna barninu væri til dæmis hægt að kanna fjarkennslu í gegnum netið eða aðrar leiðir sem hugsanlega kunna að vera í boði.

Í þessu sambandi má einnig benda á að það eru fyrst og fremst foreldrar sem bera ábyrgð á velferð barna sinna og hafa þeir því ákveðnar skyldur þegar kemur að réttindum til að viðhalda eigin menningu og tungu. Ríkinu ber þó að aðstoða foreldra í hlutverki sínu og grípa inn í þegar ljóst er að foreldrar geta ekki sinnt því sem skyldi.

3. Í ljósi þess að Barnasáttmálinn hefur verið lögfestur hér á landi – er brotið gegn íslenskum lögum ef börn af erlendum uppruna fá ekki móðurmálskennslu?

Sem fyrr segir telur umboðsmaður barna það ekki í samræmi við Barnasáttmálann – og þar með ekki íslensk lög, sbr. lög nr. 19/2013 – ef ekki er leitast við að tryggja börnum í móðurmálskennslu. Einnig má benda á að samkvæmt grunnskólalögum nr. 91/2008 skal stefnt að tvítýngi nemenda, sbr. 4. mgr. 16. gr. laganna. Þá kemur fram í aðalnámskrá að leitast skuli við að bjóða upp á móðurmálskennslu.

Kær kveðja,

Margrét María

Skrifstofa umboðsmanns barna

Kringlunni 1, 5. hæð

103 Reykjavík, Ísland

Sími: 552 8999

Gjaldfrjálst númer: 800 5999

Heimasíða: www.barn.is

Netfang: ub@barn.is